

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ФІЛАЛАГІЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
Кафедра тэарэтычнага і беларускага літаратуразнаўства

БАЛАЦЕВІЧ Аляксандра Андрэеўна

**АДЛЮСТРАВАННЕ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ Ў РАМАНЕ
«ПРЫГОДЫ ЎДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА» Я. ГАШАКА І
АПОВЕСЦІ «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ»
М. ГАРЭЦКАГА**

Дыпломная работа

Навуковы кіраўнік:
кандыдат філалагічных навук,
дацэнт А. У. Вострыкава

Дапушчаны да абароны

«___» _____ 2025 г.

Загадчык кафедры _____

кандыдат філалагічных навук, дацэнт Т. А. Марозава

ЗМЕСТ

РЭФЕРАТ	3
РЕФЕРАТ	5
ABSTRACT	7
УВОДЗІНЫ	9
ГЛАВА 1. АДЛЮСТРАВАННЕ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ Ў ТВОРАХ	14
1.1 ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА Ў РАМАНЕ Я. ГАШАКА «ПРЫГОДЫ ЁДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА»	14
1.2 ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА Ў АПОВЕСЦІ М. ГАРЭЦКАГА «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ»	24
ВЫСНОВЫ ДА ГЛАВЫ 1	31
ГЛАВА 2. ПАКАЗ РАСІЙСКАЙ І АЎСТРА-ВЕНГЕРСКАЙ ІМПЕРЫЙ У ТВОРАХ	32
2.1 ПАКАЗ АЎСТРА-ВЕНГЕРСКАЙ ІМПЕРЫІ Ў РАМАНЕ Я. ГАШАКА «ПРЫГОДЫ ЁДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА»	32
2.2 ПАКАЗ РАСІЙСКАЙ ІМПЕРЫІ Ў АПОВЕСЦІ М. ГАРЭЦКАГА «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ»	38
ВЫСНОВЫ ДА ГЛАВЫ 2	43
ГЛАВА 3. СІСТЭМА ПЕРСАНАЖАЎ У ТВОРАХ	45
3.1 ПАНЯЦЦІ «ВОБРАЗ», «ПЕРСАНАЖ» І «АПАВЯДАЛЬНІК» У ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ	45
3.2 СІСТЭМА ВОБРАЗАЎ РАМАНА Я. Я. ГАШАКА «ПРЫГОДЫ ЁДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА»	45
3.3 СІСТЭМА ПЕРСАНАЖАЎ АПОВЕСЦІ М. ГАРЭЦКАГА «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ»	52
ВЫСНОВЫ ДА ГЛАВЫ 3	57
ГЛАВА 4. АДМЕТНАСЦІ МАСТАЦКАЙ МОВЫ Я. ГАШАКА І М. ГАРЭЦКАГА	59
4.1 ПАНЯЦЦЕ РЭАЛІІ	59
4.2 РЭАЛІІ Ў РАМАНЕ Я. ГАШАКА «ПРЫГОДЫ ЁДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА»	59
4.3 РЭАЛІІ Ў АПОВЕСЦІ М. ГАРЭЦКАГА «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ»	64
ВЫСНОВЫ ДА ГЛАВЫ 4	68
ЗАКЛЮЧЭННЕ	70
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ	73
ДАДАТАК	76

АНАТАЦЫЯ

Балацевіч Аляксандра Андрэеўна

Увасабленне Першай сусветнай вайны ў рамане Я. Гашака «Прыгоды ўдалога ваякі Швейка» і аповесці М. Гарэцкага «На імперыялістычнай вайне»

Аб’ём даследвання: 78 старонак, 47 крыніц, 1 дадатак.

Ключавыя словы: ЧЭШСКАЯ ЛІТАРАТУРА, БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА, ЯРАСЛАЎ ГАШАК, МАКСІМ ГАРЭЦКІ, РАМАН «ПРЫГОДЫ УДАЛОГА ВАЯКІ ШВЕЙКА», АПОВЕСЦЬ «НА ІМПЕРЫЯЛІСТЫЧНАЙ ВАЙНЕ», ТЭМА ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ, ВОБРАЗЫ ІМПЕРЫЙ, СІСТЭМА ПЕРСАНАЖАЎ, АРХЕТЫП, РЭАЛІІ.

Аб’ект даследавання: раман «Прыгоды ўдалога ваякі Швейка» Яраслава Гашака і аповесць «На імперыялістычнай вайне» Максіма Гарэцкага.

Прадмет даследвання: своеасаблівасць мастацкага асэнсавання тэмы вайны ў чэшскага і беларускага пісьменнікаў; параўнальны аналіз.

Мэта даследавання: выявіць адметнасці ўвасаблення тэмы Першай сусветнай вайны ў творах Я. Гашака і М. Гарэцкага; вылучыць агульнае і адрознае.

Метады даследавання: біяграфічны, параўнальна-тыпалагічны, культурна-гістарычны, метады цэласнага аналізу літаратурнага тэксту.

Атрыманыя вынікі і іх навізна: пры аналізе твораў мы прыйшлі да высноў, што абодва пісьменніка паказалі вайну натуралістычна, падрабязна раскрылі тэму вайны. У творах паказаныя вобразы жаўнераў розных чыноў, вылучаны тэмы інтылігента на вайне, расчалавечвання, жорсткасці. Апісаная работа сацыяльных інстытутаў, сумежных з арміяй. Аўстра-Венгерская і Расійская імперыі пададзеныя ў творах як не гатовыя да вайны краіны са сваімі заганамі і асаблівасцямі. У творах арыгінальная сістэма персанажаў, пратаганісты – Швейк і Задума, з’яўляюцца альтэр-эга аўтараў. Швейк мае ярка выражаны архетып. У рамане Я. Гашака прысутнічаюць другасныя, эпізадычныя і пазасцэнічныя персанажы, у аповесці М. Гарэцкага – толькі другасныя і эпізадычныя, таксама ў творах ёсць матывы-вобразы. У мове аўтараў шмат перыферыйнай лексікі, якая адлюстроўвае рэаліі. Найбольш раскрытыя ў творах бытавыя рэаліі і рэаліі грамадскага жыцця. Яна заключаецца ў тым, што да нас ніхто не звяртаўся да кампаратыўнага агляду, аналізу названых твораў. Мы прапаноўваем свой арыгінальны пункт гледжання: чэшскі і беларускі пісьменнікі ваявалі па розныя бакі лініі фронту, мелі розны чалавечы і літаратурны досвед. Мы хочам падрабязна і ўсеахопна разгледзець гэты самы досвед і яго мастацкую рэалізацыю.

Дакладнасць матэрыялаў і вынікаў дыпломнай работы: навуковыя палажэнні, якія змяшчаюцца ў дыпломнай працы, абгрунтаваныя і аргументаваныя. Метадалагічная база мае комплексны характар. Даследаванне праведзена з улікам дасягненняў беларускага і замежнага літаратуразнаўства па праблеме, што забяспечвае абгрунтаванасць высноў, сфармуляваных у дыпломнай працы.

Галіна практычнага прымянення: матэрыялы і вынікі дадзенай дыпломнай работы могуць быць карыснымі для далейшага вывучэння творчасці аўтараў з пункту гледжання літаратуразнаўства. Таксама іх можна выкарыстоўваць пры падрыхтоўцы лекцый па тэорыі літаратуры, гісторыі чэшскай і беларускай літаратур, гісторыі славянскіх літаратур.

Дыпломная работа падрыхтаваная самастойна.

АННОТАЦИЯ

Балатевич Александра Андреевна

Воплощение Первой мировой войны в романе Я. Гашека «Похождения бравого солдата Швейка» и повести М. Горьцкого «На империалистической войне»

Объем исследования: 78 страниц, 47 источников, 1 приложение.

Ключевые слова: ЧЕШСКАЯ ЛИТЕРАТУРА, БЕЛОРУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА, ЯРОСЛАВ ГАШЕК, МАКСИМ ГОРЕЦКИЙ, РОМАН «ПОХОЖДЕНИЯ БРАВОГО СОЛДАТА ШВЕЙКА», ПОВЕСТЬ «НА ИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКОЙ ВОЙНЕ», ТЕМА ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ, ОБРАЗЫ ИМПЕРИЙ, СИСТЕМА ПЕРСОНАЖЕЙ, АРХЕТИП, РЕАЛИИ.

Объект исследования: роман «Похождения бравого солдата Швейка» Ярослава Гашека и повесть «На империалистической войне» Максима Горьцкого.

Предмет исследования: своеобразие художественного осмысления темы войны у чешского и белорусского писателей; сравнительный анализ.

Цель исследования: выявить особенности воплощения темы Первой мировой войны в произведениях Я. Гашека и М. Горьцкого; выделить общее и различное.

Методы исследования: биографический, сравнительно-типологический, культурно-исторический, метод целостного анализа литературного текста.

Результаты исследования и их новизна: при анализе произведений, мы пришли к выводам, что оба писателя показали войну натуралистически, подробно раскрыли тему войны. В произведениях показаны образы солдат разных званий, подняты темы интеллигента на войне, расчеловечивания, жестокости. Была описана работа социальных институтов, смежных с армией. Австро-Венгерская и Российская империи показаны в произведениях как не готовые к войне страны со своими недостатками и особенностями. В произведениях оригинальная система персонажей, протагонисты – Швейк и Задума, являются альтер-эго авторов. У Швейка ярко выраженный архетип. В романе Я. Гашека присутствуют второстепенные, эпизодические и внесценические персонажи, в повести М. Горьцкого – только второстепенные и эпизодические, также в произведениях есть мотивы-образы. В языке авторов много периферийной лексики, которая отображает реалии. Наиболее раскрытые в произведениях бытовые реалии и реалии общественной жизни.

Новизна заключается в том, что до нас никто не обращался к компаративному обзору, анализу названных произведений. Мы предлагаем свою оригинальную точку зрения: чешский и белорусский писатели воевали по разные стороны линии фронта, имели разный человеческий и литературный опыт. Мы хотим подробно и разносторонне рассмотреть этот самый опыт и его художественную реализацию.

Достоверность результатов и выводов дипломной работы: научные положения, содержащиеся в дипломной работе, обоснованны и аргументированны. Методологическая база имеет комплексный характер. Исследование проведено с учетом достижений белорусского и зарубежного литературоведения по проблеме, что обеспечивает обоснованность выводов, сформулированных в дипломной работе.

Область практического применения: материалы и результаты данной дипломной работы могут быть полезными для дальнейшего изучения творчества авторов с точки зрения литературоведения. Также их можно использовать при подготовке лекций по теории литературы, истории чешской и белорусской литератур, истории славянских литератур.

Дипломная работа подготовлена самостоятельно.

ANNOTATION

Balatevich Alexandra Andreevna

The embodiment of the First World War in the novel by J. Hasek “The Adventures of the Brave Soldier Šweik” and the novel by M. Harecki “In the Imperialist War”

The volume of diploma work: 78 pages, 47 sources, 1 addition.

Keywords: CZECH LITERATURE, BELARUSIAN LITERATURE, JAROSLAV HAŠEK, MAXIM HARECKI, NOVEL «THE GOOD SOLDIER ŠWEIK», NOVEL «IN THE IMPERIALIST WAR», THEME OF THE FIRST WORLD WAR, IMAGES OF EMPIRES, CHARACTER SYSTEM, ARCHETYPE, REALITIES.

The object of research: the novel «The Good Soldier Šwejk» by Jaroslav Hašek and the novel «In the Imperialist War» by Maxim Harecki.

The subject of research: the peculiarity of artistic understanding of the theme of war by Czech and Belarusian writers; comparative analysis.

The purpose of the work: to identify the features of the embodiment of the theme of the First World War in the works of J. Hašek and M. Harecki; to highlight the common and different.

The methods of research: biographical, comparative-typological, cultural-historical methods, a method of holistic analysis of a literary text.

The results of the work and their novelty: when analyzing the works, we came to the conclusion that both writers showed the war naturalistically, revealed the theme of the war in detail. The works show images of soldiers of different ranks, raise the themes of an intellectual in war, dehumanization, and cruelty. The work of social institutions related to the army was described. The Austro-Hungarian and Russian empires are shown in the works as countries not ready for war with their own shortcomings and peculiarities. In the works, the original character system, the protagonists – Šwejk and Zaduma, are the alter egos of the authors. Šwejk has a pronounced archetype. In the novel by J. Hašek, there are secondary, episodic and off-stage characters, in the story by M. Goretsky – only secondary and episodic, and in the works there are motifs-images. There is a lot of peripheral vocabulary in the language of the authors, which reflects the realities. The everyday realities and realities of social life are most revealed in the works. Novelty lies in the fact that no one has ever addressed a comparative review or analysis of these works before us. We offer our original point of view: the Czech and Belarusian writers fought on different sides of the front line, had different

human and literary experiences. We want to take a detailed and comprehensive look at this very experience and its artistic visualization.

Authenticity of the materials and results of the diploma work: The scientific statements contained in the thesis are well-founded and well-reasoned. The methodological framework is complex. The study was conducted taking into account the achievements of Belarusian and foreign literary criticism on the problem, which ensures the validity of the conclusions formulated in the thesis.

Recommendations on the usage: The materials and results of this thesis can be useful for further study of the authors' work from the point of view of literary criticism. They can also be used to prepare lectures on literary theory, the history of Czech and Belarusian literature, and the history of Slavic literature.

The diploma work was prepared independently.